

“ศิลปิน กับ ปรัชญาในงานศิลปะ”

สุรชาติ เกษประสิทธิ์¹

งานศิลปกรรมซึ่งจำแนกเป็น ประเภททัศนศิลป์ (VISUAL ARTS) ได้แก่ จิตรกรรม ภาพพิมพ์ ภาพถ่าย ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม เป็นกลุ่มแรก ส่วนกลุ่มที่สอง ประเภท โสตศิลป์ (AUDIO ARTS) ได้แก่ ดนตรี เพลง และวรรณกรรม และส่วนกลุ่มสุดท้าย ประเภท โสตทัศนศิลป์ (AUDIO VISUAL ART) ได้แก่ ภาพยนตร์ วิดีโอ การแสดง ละคร ฯลฯ ศิลปกรรมดังกล่าวมานี้มีองค์ประกอบสำคัญอยู่สองส่วนคือ ส่วนที่เป็นรูปแบบหรือรูปทรง (FORM) กับส่วนที่เป็นเนื้อหา เรื่องราว (CONTENT) ส่วนที่เป็นรูปทรงประกอบด้วย วัสดุ วิธีการ และสุนทรียธาตุต่างๆ (เส้น สี แสง-เงา เสียง ภาษา) เป็นต้น เป็นส่วนที่สามารถสัมผัสได้ด้วยตา หู กาย สัมผัส และใจ และส่วนที่เป็นเนื้อหามีความเป็นนามธรรมโดยแท้ สามารถรับรู้ได้ด้วยความรู้สึกนึกคิด เช่น อารมณ์ ความรู้สึก แนวความคิด และสัญลักษณ์ต่างๆ ที่สื่อสารถึงพุทธิปัญญา และปรัชญาต่างๆ ที่มีอยู่ในรูปแบบหรือรูปทรงของศิลปะต่างๆ นั้น

ดังนั้น การรับรู้และเข้าใจถึงส่วนสำคัญทั้งสองส่วนในศิลปกรรมสามารถทำให้เราได้เรียนรู้ และ

ซาบซึ้งในศักยภาพของศิลปินในฐานะที่เป็นมนุษย์ผู้ที่มีความสามารถพิเศษในการสร้างสรรค์ รวมถึงเห็นคุณค่าความหมายงดงามของปรัชญาในงานศิลปะทั้งหลายเหล่านั้นด้วย

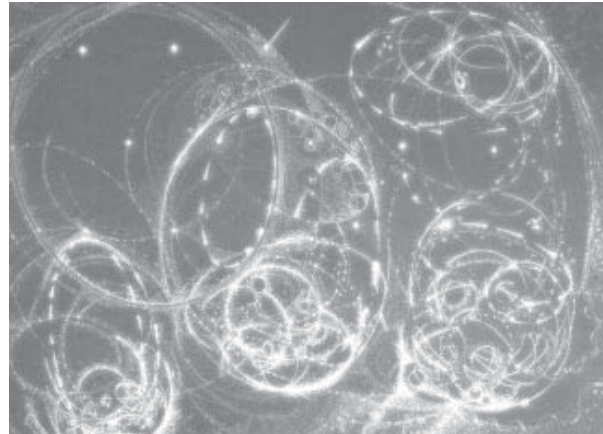
การมีอยู่ของสุนทรียธาตุในธรรมชาติ และศิลปะ

สิ่งทั้งหลายในโลกเราสามารถแบ่งโดยรวมเป็น 2 ประการคือ สิ่งที่เราได้สร้างขึ้น กับสิ่งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ซึ่งทั้ง 2 ประการนี้ล้วนมีความงาม ความแปลก ความน่าทึ่ง หรือเรียกว่า สุนทรียธาตุเป็นคุณสมบัติด้วยกันทั้งนั้น

ในธรรมชาติก็มีความงาม เรียกว่า “ความงามตามธรรมชาติ” (NATURAL BEAUTY) ส่วนความงามที่มีอยู่ในงานศิลปะ เรียกว่า “ความงามของศิลปะ” (ARTISTICAL BEAUTY)

นอกจากนี้ยังมีสุนทรียธาตุในสิ่งอื่นๆ ได้อีก เช่น ความน่าเกลียดน่ากลัว หรือความลึกลับในจินตนาการ ความน่าทึ่ง น่าเคารพศรัทธาในเรื่องราวของศาสนา หรือในพิธีกรรมทางจิตวิญญาณ เป็นต้น

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ผลงานจิตรกรรมชื่อ “กวางตันแมกานิกหมายเลข 2” เทคนิค สีฝุ่น, สีอะครายลิกบนผ้าใบ ขนาด 120 x 180 ซม. เป็น ศิลปะที่สามารถสื่อแสดงให้เห็นสุนทรียธาตุ “ความงามของ ศิลปะ” (Artistical Beauty) ที่ประกอบด้วยจินตนาการ ความ แปลกน่าทึ่ง และลึกลับ (ศิลปิน: สุรชาติ เกษประสิทธิ์ 2544)

สุนทรียธาตุมีจริงหรือไม่อย่างไร

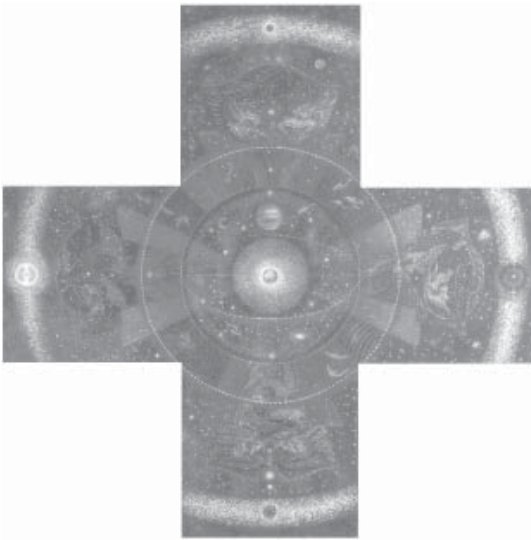
เกี่ยวกับเรื่องนี้นับว่าเป็นประเด็นที่มีการอภิปรายถกเถียงกันมากมายหลายเหตุผล ซึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมดา เช่นเดียวกับความหลากหลายของความหมายและคำจำกัดความศิลปะ แต่อย่างไรก็ตาม ในที่สุดก็หาใช่เรื่องยากจนเกินไปไม่ เพราะบรรดาผู้รู้ทั้งหลาย ก็สามารถสรุปทัศนะต่างๆ ในเรื่องนี้ออกเป็นสองประการใหญ่ ดังนี้

อย่างแรก มีทัศนะว่าคนเราเท่านั้น เป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ สุนทรียธาตุขึ้นมาเอง หาใช่สิ่งที่มีอยู่จริงๆ ไม่ ฉะนั้นจึงไม่แปลกเลย ถ้ากล่าวว่า คุณค่าของสุนทรียธาตุ ทั้งที่สัมผัสจากธรรมชาติ และศิลปะทั้งหลาย ย่อมไม่มีเกณฑ์มาตรฐานที่แน่นอนตายตัว รวมถึงความแตกต่างกันในเรื่องรสนิยม (TASTE) และประสบการณ์สุนทรียารมณ์ (AESTHETICS EXPERIENCE) ของแต่ละคนที่ย่อมมีมากน้อยกันไปบ้าง เป็นสิ่งกำหนดด้วยเช่นกัน

สามารถเรียกทัศนะแบบนี้ว่า อัตนัยนิยม หรืออัตตวิสัย (SUBJECTIVISM) โดยยึดหลักง่ายๆ ว่า “คนเป็นมาตราสำหรับวัดทุกสิ่ง”

ในทัศนะของท่านเสฐียรโกเศศ กล่าวว่า การจะรู้ความจริงเกี่ยวกับสิ่งของวัตถุในธรรมชาติทั้งหลายนั้นเป็นหน้าที่ของวิทยาศาสตร์ มิใช่หน้าที่ของศิลปะที่จะมาทำหน้าที่และดีกว่าวิทยาศาสตร์ แต่ศิลปะทำหน้าที่ให้คนเราได้พบกับประสบการณ์ทางสุนทรียารมณ์ และงานศิลปะจึงถือว่าเป็นรมยศิลป์หรือเป็นสิ่งที่ให้ความบันเทิงทางด้านสติปัญญามนุษย์ ซึ่งก็มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ เอ. ริชาร์ดส์* ที่กล่าวว่า หน้าที่ของศิลปะมิใช่สอนหรือชี้แจงลักษณะของสิ่งของแต่ประการใด แต่เป็นหน้าที่ของวิทยาศาสตร์โดยตรง หน้าที่ของศิลปะก็คือทำให้เกิดผลในแง่จิตวิทยาหรือสุขภาพจิตของผู้ชม เพราะศิลปะสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ชมได้

* เป็นนักปรัชญาศิลปะ ชาวตะวันตกที่มีแนวคิดแบบลัทธิอัตนัยนิยม (SUBJECTIVISM)

ผลงานจิตรกรรมชื่อ “ทะเลฟ้าปัญญาใต้” เทคนิคสีฝุ่นบนผ้าใบ ขนาด 100x100 ซม. เป็นเครื่องนำทางให้เราได้สัมผัสถึงสุนทรียชาตจากธรรมชาติและวิทยาศาสตร์ ที่ให้ความบันเทิงต่อศิลปินสำแดงออกเป็นรูปธรรมที่หลากหลายไปด้วยสุนทรียชาต แต่ก็ยังสะท้อนเนื้อหาแนวความคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตภูมิปัญญาของชาวประมงภาคใต้ที่เกี่ยวข้องกับดวงดาวด้วย (ศิลปิน : พงศ์ พรหมชาติ : 2545)

กล่าวคือ มนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์งานศิลปะขึ้น และสามารถตอบสนองความปรารถนาของมนุษย์ด้วยกันตามกาลเทศะที่เหมาะสม นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่ากฎเกณฑ์การตัดสินคุณค่าความงามของศิลปะมิได้มีความแน่นอนตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความปรารถนาในทางจิตวิทยาของผู้เสพแต่ละคนเป็นสำคัญ

ดังนั้น ทักษะเช่นนี้ เป็นแนวทางที่เคารพเสรีภาพทางความคิดและประสบการณ์สุนทรียารมณ์ของแต่ละคนเป็นสำคัญจึงเป็นไปได้อย่างยิ่ง และมีชื่อเสียงโด่งดังอย่างใดเลย ถ้าหากผู้เสพงานศิลปะคนใดคนหนึ่งหรือหลายๆ คน อาจจะเกิดประสบการณ์สุนทรียารมณ์นั้นผิดแผกแตกต่างออกไปจากศิลปินผู้สร้างสรรค์ศิลปะนั้นๆ จะมากหรือน้อยประมาณใดนั้นย่อมเป็นได้ทั้งสิ้น

อย่างที่สอง มีทักษะความเห็นว่าคุณงามอันปรากฏขึ้นจากสุนทรียชาตนั้น มีอยู่จริงตามธรรมชาติ วัตถุประสงค์ของหรืองานศิลปะทั้งหลายเหล่านั้นหาได้ขึ้นอยู่กับอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของคนเราไม่ ที่สำคัญน่าสนใจอย่างยิ่ง ก็คือทักษะนี้เห็นว่าคุณมาตรฐาน หรือกฎเกณฑ์ความงามของสรรพสิ่งอยู่อย่างแน่นอน ไม่ว่าจะไม่มีใครคนใดคนหนึ่งสามารถเข้าค้นพบรับรู้ถึงมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์หรือไม่ก็ตาม แต่ความงามของสุนทรียชาตก็ยังปรากฏคุณค่า

ความงามโดยตัวของมันเองอยู่เช่นนั้น โดยไม่เกี่ยวข้องหรือขึ้นกับว่าจะมีคนหรือไม่ ทักษะดังกล่าวนี้เรียกว่า ปรนัยนิยม หรือ วัตถุวิสัย (OBJECTIVISM)

ศิลปินผู้สรรค์สร้างศิลปะ

สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งนอกจากผลงานศิลปกรรม (WORK OF ART) ดังได้กล่าวตั้งแต่ต้นแล้ว ก็มี “ศิลปิน” เป็นส่วนที่จะขาดเสียมิได้ เพราะถ้าปราศจากมนุษย์เสียแล้ว “ศิลปกรรม” ไม่ว่าจะประเภทใดๆ ก็จะไม่บังเกิดขึ้น หากมิใช่การสร้างสรรค์โดยมนุษย์แล้ว สรรพสิ่งใดๆ ก็ตาม แม้ว่าจะมีความสวยงามสักเพียงใดก็หาใช่งานศิลปกรรมไม่ เป็นเพียงแค่ปรากฏการณ์สวยๆ งามๆ ที่กระทบประสาทสัมผัส อยยตนะ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัสและใจของมนุษย์เท่านั้นเอง

ศิลปินเป็นผู้มีความสามารถพิเศษที่ถ่ายทอดคุณค่าของความงาม ซึ่งมีอยู่ในโลกแห่งมโนคติ (IDEALISTIC) เพราะเขาสามารถระลึกถึงมาตรฐานแห่งความงามได้อย่างใกล้เคียงยิ่ง แล้วสามารถนำมาถ่ายทอดแสดงออกเป็นงานศิลปะได้ ฉะนั้นผู้เสพงานศิลปะ จำเป็นต้องสนใจใฝ่รู้ สังคม และฝึกฝน รสนิยมทางศิลปะให้เข้มข้นหลายหลาก

ประติมากรรมเหมือนจริง ของ ศ.ศิลป์ พีระศรี

มากขึ้น เพื่อพัฒนาความคิด สติปัญญา และจิตใจ เข้าถึงมาตรฐานแห่งความงามเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม แต่ละคนย่อมมีระดับความแตกต่างในการสัมผัสถึงสุนทรียารมณ์มากน้อยไม่เท่ากัน เป็นเรื่องปกติวิสัยรวมทั้งคุณค่าแห่งความงามย่อมขึ้นอยู่กับสัดส่วนที่ประสานกลมกลืนกัน อีกทั้งสัดส่วนดังกล่าวย่อมมีผลทำให้เกิดความผ่อนคลายต่อประสาทสัมผัสต่างๆ ให้รู้สึกสบายคลายความเครียด และภาวะเก็บกดทั้งหลายอีกด้วย

พระพุทธรูปปางลีลาสมัยสุโขทัย

ตัวอย่างเช่น

พระพุทธรูปปฏิมากร (ปางลีลา) ศิลปะสมัยสุโขทัย เป็นรูปที่สร้างขึ้นตามแบบอุดมคติ มีความงามที่เกิดขึ้นจากการประสานกลมกลืนกันของสัดส่วนอย่างลงตัว เพื่อถ่ายทอดให้รู้แก่นสารแห่งพระธรรมของพระพุทธองค์ แสดงให้เราได้รู้กันว่ามนุษย์จะมีความสุขเพียงใด ถ้าสามารถเอาชนะตัณหาตัณณตังเดิมของตนเสียได้ กล่าวได้ว่า ความสำเร็จอันสำคัญยิ่งของศิลปินอยู่ที่สามารถค้นพบความงามที่เกิดขึ้นจากการประสานกลมกลืนของธาตุทางสุนทรีย์ แล้วสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะขึ้นมานั่นเอง

ปรัชญาในศิลปะ (PHILOSOPHY IN ART) กับปรัชญาศิลปะ (PHILOSOPHY OF ART) และปรัชญาของศิลปิน (PHILOSOPHY OF ARTIST) มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องและแตกต่างกันอย่างไร ?

ถ้าพิจารณาความหมายของคำทั้งสามคำ ดูเหมือนจะไม่มี ความแตกต่างกันมากนัก อย่างไรก็ตามต้องทำความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของคำทั้งสามนี้เสียก่อน ก่อนที่จะกล่าวถึงความสัมพันธ์เกี่ยวข้องและความแตกต่างกันและกัน

ปรัชญาในศิลปะ หมายถึง เนื้อหา แนวความคิดทางปรัชญาที่ปรากฏอยู่ในงานศิลปะประเภทต่างๆ ตัวอย่าง เช่น ภาพจิตรกรรมของมนุษย์ยุคหินที่เขียนขึ้นบนผนังถ้ำ แสดงให้เห็นปรัชญาว่าเกี่ยวกับพิธีกรรมความเชื่อทางลัทธิความเชื่อทางจิตวิญญาณ เกี่ยวกับการฝึกล่าสัตว์เป็นอาหาร และบันทึกเหตุการณ์ในสมัยนั้น

การสร้างสถาปัตยกรรมทางศาสนาต่างๆ เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ มัสยิด และศาสนสถานอื่นๆ ก็แสดงให้เห็นเข้าใจถึงปรัชญาและธรรมะในศาสนาต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนในสังคม

นั้นๆ ตลอดจนสะท้อนให้เห็นปรัชญาของกิจกรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในแต่ละยุคแต่ละสมัย เป็นต้น

ฉะนั้น จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องทำความเข้าใจ ในงานศิลปะ ทั้งแนวความคิด เนื้อหา เรื่องราว และ รูปแบบของงานศิลปะประเภทต่างๆ ซึ่งจะพบว่า มี ปรัชญาแฝงอยู่ในงานศิลปะนั้นอย่างแน่นอน เรียกว่า **ปรัชญาศิลปะ** หมายถึง แนวความคิดที่เป็นปรัชญา เกี่ยวกับงานศิลปะ โดยมีทั้งที่เป็นส่วนหนึ่งของ ปรัชญาประยุกต์และปรัชญาบริสุทธิ์ ที่สัมพันธ์ เกี่ยวข้องกับปรัชญาในศิลปะนั้นๆ

กล่าวคือในแง่ที่เป็นปรัชญาประยุกต์นั้น หมายถึง การศึกษาทำความเข้าใจในเรื่องราว แนวคิด ในทางปรัชญาบริสุทธิ์ ได้แก่ ความรู้ แนวความคิด ทุกแง่ทุกมุม ทุกสาขา และทุกอย่างของมนุษย์ เช่น เรื่องราวธรรมชาติ จักรวาล หรือเอกภาพ จิตวิญญาณ หรือความสัมพันธ์ระหว่างจิตกับร่างกาย ตลอดจนเรื่องเกี่ยวกับธรรมะสูงสุด หรือพระเจ้า เป็นต้น

เจดีย์สถาปัตยกรรมพระพุทธศาสนานิกายมหายาน ศิลปะสมัยศรีวิชัย ในดินแดนไทย

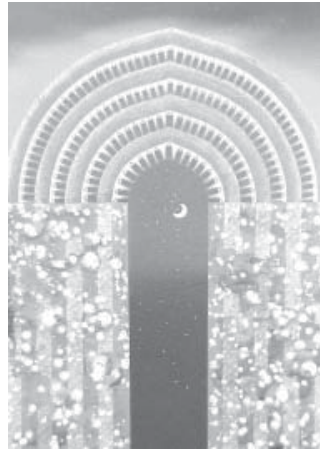
สำหรับการศึกษาในส่วนที่เป็นปรัชญาใน ศิลปะนั้น หมายถึง ทำความเข้าใจในแนวคิด ปรัชญา ที่แสดงให้เห็นในงานศิลปะประเภทต่างๆ เช่น พิธีกรรม ความเชื่อ วิถีชีวิต การดำรงชีวิตของผู้คน ในแต่ละสังคมและยุคสมัยต่างๆ เป็นต้น

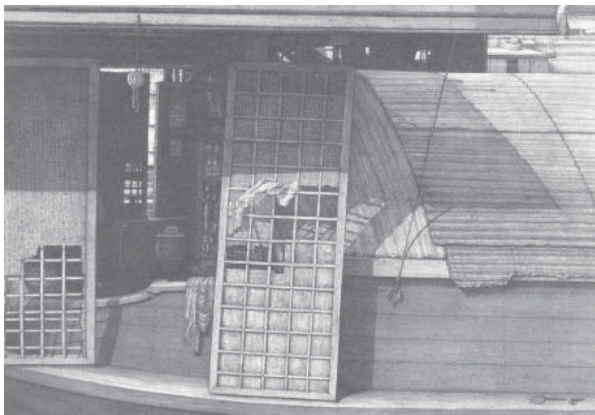
มัสยิดกลางปัตตานี เป็นศาสนสถานในศาสนาอิสลาม ที่ยอมรับกันว่ามี ความงามทั้งรูปแบบและเนื้อหาอย่างที่สุด

ผลงานจิตรกรรมแนวไทยประเพณีของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ซึ่งเป็นนักปราชญ์ (จิตรกร และกวี) คนสำคัญ ที่สามารถสื่อแสดงถึงโลกแห่งสรรพสิ่งทั้งปวง ครอบคลุม ไปจนจบจักรวาล ทุกสิ่งทุกอย่างมีความหมาย

ผลงานจิตรกรรมชื่อ “ประตูสู่สวรรค์” เทคนิคสีอะครายลิกบนไม้อัด ขนาด 84 x 120 ซม. เป็นศิลปะที่สื่อความหมายปรัชญาแนวคิดเกี่ยวกับความสงบ สันติ ของศาสนสถาน หรือสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้า (อัลลอฮ์) ในศาสนาอิสลาม (ศิลปิน : อัมราม ดอกกา : 2547)*

ผลงานจิตรกรรมชื่อ “ความอบอุ่นและความสงบ” เทคนิค สีน้ำมันกระดาษขนาด 135 x 115 ซม. เป็นแนวจิตรกรรมสำัจนิยมที่แสดงให้เห็นถึงธรรมชาติอันแท้จริง และเข้าใจถึงสังคมที่ปรากฏในชีวิต ตามสภาพความเป็นจริง (ศิลปิน : สุรพล แสนคำ : 2534)

ผลงานจิตรกรรมชื่อ “ทำไม? (Why?)” เป็นจิตรกรรมเทคนิคประสม ขนาด 180 x 120 ซม. เป็นศิลปะที่สื่อสะท้อนแง่มุมของสังคม และวิถีทางการดำเนินชีวิตของผู้คนในภาคใต้ชายแดนของไทย ว่าทำไมต้องเกิดเหตุการณ์ที่ขัดแย้ง สับสน วุ่นวายกันเหมือนไม่มีที่สิ้นสุด (ศิลปิน : ศุภชัย ศรีขวัญแก้ว : 2547)**

ดังตัวอย่าง ปรัชญาแนวคิดของศิลปินกลุ่มสำัจนิยม (REALISM) เชื่อว่า สภาพความจริง ทั่วๆ ไป ทั้งในธรรมชาติและสังคมมีคุณค่า ความงาม และยอมรับการค้นหาความจริง ด้วยการวิเคราะห์ ค้นคว้าตามแบบวิธีการวิทยาศาสตร์

ปรัชญาของศิลปิน หมายถึง แนวความเชื่อที่เป็นปรัชญาบริสุทธิ์ที่ศิลปินศรัทธา ยึดถือ แล้ว นำแนวความคิด (concept) ไปสร้างสรรค์ผลงาน และปรัชญานั้นๆ ก็จะปรากฏออกมาในผลงานศิลปะ ซึ่งไม่แตกต่างกับคนอื่นๆ ทั่วไป ย่อมต้องมีปรัชญา

* นักศึกษาชั้นปีที่ 3/2547 (รุ่นที่ 1) ของสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

** ผลงานได้รับรางวัลยอดเยี่ยม จากการประกวดศิลปกรรมเยาวชนทักษิณ ครั้งที่ 1/2547 และเป็นนักศึกษาของสาขาวิชาทัศนศิลป์ รุ่นที่ 1 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บริสุทธ์ที่ยึดถือเป็นแนวทางพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตด้วยกันทั้งสิ้น

ดังนั้น ศิลปินจะต้องมีปรัชญาแนวความคิด ทั้งที่เป็นปรัชญาบริสุทธ์แบบใดแบบหนึ่งในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ตลอดจนการดำเนินชีวิตของตนเองอย่างแน่นอน

ในความเป็นจริงศิลปินทั้งหมดต่างก็ล้วนเป็นสมาชิกในสังคมย่อมมีความรู้สึกนึกคิด และคติความเชื่อ ไม่แตกต่างออกไปจากคนอื่น ๆ ในสังคมเท่าใดนัก แต่ศิลปินอาจจะมีความเด่นชัดแสดงออกมาให้ปรากฏได้มากกว่าผู้คนทั่วไปก็ได้ เพราะเป็นผู้มีความสามารถสร้างสรรค์ศิลปะและใช้ศิลปะเป็นสื่อถ่ายทอดปรัชญา ความคิดให้ประจักษ์อย่างเป็นรูปธรรม กระทั่งกล่าวกันว่าศิลปินบางคนนำเสนอปรัชญาความเชื่อ แสดงออกมาได้โดดเด่นน่าสนใจกว่านักปรัชญาเสียอีก

อาทิเช่น อังคาร กัลยาณพงศ์ เป็นกวี-ศิลปินคนสำคัญที่แสดงปรัชญาของชีวิต หรือโลกทัศน์ต่อชีวิตมนุษย์โลกตลอดจนจักรวาล ที่มีพื้นฐานอยู่บนแนวคิดพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ

อัลแบร์ต กามู (ค.ศ. 1913 - 1960) ก็นำเสนอปรัชญาแนวอัตถิภาวนิยม (EXISTENTIALISM)** ในนวนิยาย เรื่อง คนนอก (L'ETRANGER (THE OUTSIDER)) ส่วนฌ็อง ปอล ซาทร์ (ค.ศ. 1905- 1980) ก็ใช้วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น เขียนเพื่อถ่ายทอดปรัชญาแนวเดวิดเนียน์เช่นกันด้วย ทั้งคู่เป็นชาวฝรั่งเศสและได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรม รวมทั้งชาติ กอบจิตติ ก็เขียนนวนิยายที่สำคัญเรื่องคำพิพากษา เป็นเครื่องมือสื่อสารปรัชญาแนวคิด

ในการทำงานเดียวกันออกมาจนได้รับรางวัลซีไรต์ในที่สุด จะเห็นว่าโดยมากแล้ว ศิลปะประเภทวรรณกรรมสามารถนำเสนอเนื้อหาปรัชญาได้ค่อนข้างแจ่มชัดและผู้เสพ ก็สามารถรับสาระสำคัญของปรัชญานั้น ๆ ได้ง่าย เช่น ประเภทโศดศิลป์ (ดนตรี) และทัศนศิลป์ แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงศิลปะสองประเภทดังได้กล่าวมาแล้วก็จะพบคุณสมบัติที่พิเศษ คือหาได้แสดงเนื้อหาแนวความคิดและปรัชญาแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้นไม่ เพราะเป็นศิลปะที่เน้นและให้ความสำคัญต่อกระบวนการสำแดงออกที่เติมพลังด้านอารมณ์ ความรู้สึก จินตนาการ และพุทธิปัญญาทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ ผ่านรูปทรง (ประเภททัศนศิลป์) รูปแบบ (ประเภทโศดศิลป์) และทักษะวิธีการ ความสามารถ ในเชิงสร้างสรรค์ของศิลปะนั้น ๆ มากกว่าจะมุ่งเน้นนำเสนอเนื้อหาสาระทางปรัชญาเป็นประการสำคัญ

อย่างไรก็ตาม อาจจะไม่ง่ายเท่าใดนักที่จะศึกษาเพื่อจับประเด็นสาระปรัชญาที่มีอยู่ในทั้งทัศนศิลป์และโศดศิลป์ แต่ก็หาใช่เรื่องที่ยู่ยากจนเกินความพยายามเช่นกัน ถ้าหากผู้สนใจใฝ่รู้ต่อศิลปะมีความรู้ที่จะเรียนรู้และฝึกฝนสนิยมและสุนทรียารมณ์ทางด้านศิลปะให้ชำชอง ชำนาญการอยู่เสมอ และเข้มข้นยิ่งขึ้น

เพราะสุนทรียภาพที่หล่อหลอมปรากฏอยู่ในศิลปะนั้นๆ นอกจากจะก่อให้เกิดและได้รับความอิมเอบทางอารมณ์ ความรู้สึก จากความงามของศิลปะแล้ว เนื้อหาสาระที่เป็นปรัชญาในศิลปะ ปรัชญาศิลปะและปรัชญาของศิลปิน ก็เป็นส่วนที่ส่งเสริมให้เกิดพุทธิปัญญาอันงอกงามต่อวิถีการดำเนินชีวิตของเราได้อย่างงดงามและมีความหมายยิ่งขึ้น

*** เอกซิสเตนเซียลลิสม์ หมายถึง ทรศนะปรัชญาที่ให้ความสำคัญแต่ปัจเจกภาพมากกว่าสากลภาพ, เสรีภาพมากกว่าระเบียบกฎเกณฑ์, การสร้างสรรค์มากกว่าระเบียบแบบแผน และความรู้เชิงอัตนัยมีน้ำหนักมากกว่าความรู้เชิงปรนัย

เอกสารอ้างอิง

- กীরติ บุญเจือ 2522 ; **ปรัชญาศิลปะ** กรุงเทพฯ. บริษัทไทยวัฒนาพานิช
- เจดนา นาควัชระ 2538 ; **ทางไปสู่วัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์** กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์ผู้จัดการ.
- ทวีเกียรติ ไชยงยศ 2538 ; **สุนทรียะทางทัศนศิลป์** กรุงเทพฯ. สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- ธนาการกสิกรไทย 2535 ; **ศิลปะสมัยใหม่ของไทย** กรุงเทพฯ . โรงพิมพ์ตะวันออก.
- พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ฐมจิติโต) 2535 ; **เปรียบเทียบแนวความคิด พุทธทาส ชาตรี** กรุงเทพฯ. ธรรมสภา
- พระอนุমানราชชน 2533 ; **การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์** กรุงเทพฯ. ราชบัณฑิตยสถาน.
- พระอนุমানราชชน 2515 ; **ศิลปะสงเคราะห์** กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์บรรณาคาร.
- พ่วง มีนोक 2530 ; **สุนทรียศาสตร์** กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุเชาว์ พลอยชุน 2534 ; **สุนทรียศาสตร์ ปัญหาและทฤษฎีเกี่ยวกับความงามและศิลปะ** กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อังคาร กัลยาณพงศ์ 2522 ; **กวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์** กรุงเทพฯ. บริษัทศึกษิตสยามจำกัด.
- อัลแบร์ต กามู 2533 ; **มนุษย์สองหน้า (ตุลจันทร์ : แปล)** กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์สามัญชน

